

ISSN 1683-1942

ЕКОНОМІКА РОЗВИТКУ

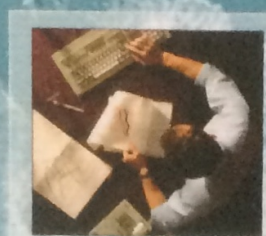
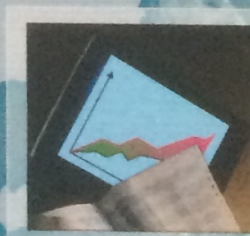
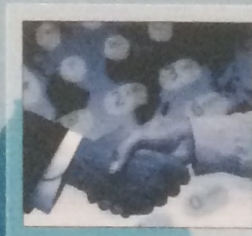
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

УКРАЇНА

НАУКА ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВО

№ 2 (42)

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ВИДАЄТЬСЯ ЩОКВАРТАЛЬНО

ЕКОНОМІКА РОЗВИТКУ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ВИДАЄТЬСЯ ЩОКВАРТАЛЬНО

№ 2 (42)

Харків. Вид. ХНЕУ, 2007

ЕКОНОМІКА РОЗВИТКУ

Засновник і видавець

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

червень 2007 р. №2 (42)

Науковий журнал "Економіка розвитку" видається з березня 2002 року, перереєстрований у зв'язку зі зміною сфери розповсюдження і назви журналу "Вісник" з 1997 р.

Реєстраційний номер свідоцтва КВ №5947 від 19.03.2002 р.

Затверджено на засіданні вченої ради університету.

Протокол №8 від 8.06.2007 р.

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук,
професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, професор

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, професор

Грігорян Г. М. — докт. екон. наук, професор

Гриньова В. М. — докт. екон. наук, професор

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, професор

Дорошкіна М. С. — докт. екон. наук, професор

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, професор

Кизим М. О. — докт. екон. наук, професор

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, професор

Левикін В. М. — докт. техн. наук, професор

Маляревський Ю. Д. — канд. екон. наук, доцент

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, професор

Орлов П. А. — докт. екон. наук, професор

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, професор

Тодика Ю. М. — докт. юр. наук, професор

Тридід О. М. — докт. екон. наук, професор

Українська Л. О. — докт. екон. наук, професор

Хохлов М. П. — докт. екон. наук, професор

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, професор

Зав. редакцією СЕДОВА Л. М.

Відповідальний редактор СЕДОВА Л. М.

Редактори: Лященко Т. О.

Гузенко О. М.

Замазій О. Є.

Гергеша А. В.

Анацька О. В.

Комп'ютерна верстка Алісової О. А.

Адреса видавця: 61001

Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Телефони:

(057)702-03-04 — гол. редактор

(057)758-77-05 — зав. редакцією

(057)758-77-04 (доб. 2-57) — редакція

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

➤ Статті для публікації в науковому журналі відбираються на умовах конкурсу.

➤ Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

➤ Редакція може публікувати статті в порядку обговорення, не поділяючи точки зору авторів

➤ При передрукуванні матеріалів посилання на «Економіку розвитку» обов'язкове.

Підписано до друку 26.06.2007 р.

Формат 60×90 1/8. Папір MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 14,0. Обл.-вуг. арк. 27,34.

Тираж 500 прим. Зам. №417.

Ціна договірною.

Надруковано з оригінал-макета на Riso-6300
Видавництво ХНЕУ

© Харківський національний економічний університет, 2007

© Економіка розвитку, 2007

© Видавництво ХНЕУ, 2007

дизайн, оформлення обкладинки

Зміст

Механізм регулювання економіки

Іванов Ю. Б., Іванченко А. С. Оцінка податкового навантаження на економіку регіону	5
Зима А. Г. Аналіз виїздного туризму в Україні	8
Стрижак Е. О. Методологічні аспекти дослідження категорії соборності: порівняльний аналіз економічного і правового підходів	11
Малахова Н. Б., Каминська Т. М. Смысловое разграничение понятий "управление", "менеджмент", "регулирование"	15
Палагута О. А., Івашура А. А. Аналіз дії природоохоронної ідеології в підвищенні еколого-економічної ефективності бізнесу	18
Медведєв І. А., Чайченко Н. Н. Комплекс неперервної професійної освіти як об'єкт державного управління.....	19
Єрмоленко О. А. Проблеми соціально-економічного розвитку сільського господарства України.....	22
Пасичник В. І., Пасичник О. В. Эффективность управленческой деятельности как психологическая проблема	23
Агаджанова Р. М. Компетентнісний підхід у викладанні англійської мови	25
Межейнікова В. Ф., Межейнікова Л. С. Актуальні проблеми податкового адміністрування	28
Колодізєв О. М. Сутність фінансових інновацій та механізм їх формування в умовах глобалізації фінансових відносин.....	30
Горошко Л. П. Соціально-психологічний аналіз мотиваційної поведінки безробітної молоді особистості.....	35
Хлобистов Є. В., Жарова Л. В. Глобалізація та регіоналізація в рентних відносинах як фактор конкурентоспроможності національної економіки	37
Ващенко І. В., Харцій О. М. Сучасні передумови формування особистості майбутнього менеджера	41
Котляров Л. Д. Формирование и развитие аграрного рынка в Украине	43
Федорова Ж. А. Категория "труд" в современной экономической мысли	45

ше кажучи, категоріальне поняття "адміністрування" сьогодні за змістом — об'єктивний процес упорядкування відносин між суб'єктами податкових відносин, що акумулює в собі поєднання прийомів та методів, спрямованих на забезпечення чіткого алгоритму отримання бажаних результатів.

Уряд кожної держави визначає для себе соціальні та економічні пріоритети і знаходиться в пошуку найбільш ефективних шляхів їх забезпечення. І левова частина виконання завдань, пов'язаних з напрямками діяльності уряду, забезпечується саме через податки. Отже, управлінська спрямованість діяльності уряду поєднується з фінансовою сутністю податків з метою досягнення визначених цілей. Це поєднання забезпечують органи оподаткування, оскільки у своїй діяльності безпосередньо забезпечують втілення в життя податкової політики держави.

Перехід до ринкових відносин підвищує актуальність податків як інструменту регулювання економічних процесів. Реалізація фіскальної функції податків забезпечує державу необхідними бюджетними надходженнями. Стабільність податкових надходжень забезпечується результатами фінансово-господарської діяльності платників податків, які безпосередньо впливають на визначені органами оподаткування алгоритми та коригують спосіб досягнення результатів, що очікуються.

Стабільність податкових надходжень залежить від створеного державою податкового середовища для діяльності платників податків. Фіскальна спрямованість зусиль позбавляє платників податків можливості розширення власного виробництва, що значно звужує базу оподаткування. Зрозуміло, що створене державою податкове середовище є відображенням існуючих у державі податкових відносин і процесів, які їх поєднують. І категоріально всі ці процеси поєднуються складовими частинами адміністративного та фінансового права, які визначають місце і роль кожного з учасників податкових відносин. Держава, платники податків та податкові органи взаємопов'язані загальними правилами, спрямованими на забезпечення мети, визначеної суспільством. Така конфігурація не тільки визначає роль і місце кожного з учасників податкових відносин, але й потребує створення регламентованих взаємовідносин на рівні адміністративно-фінансового права.

Поняття "податкове адміністрування" поєднує в одне ціле передбачені законом або іншим нормативно-правовим актом вимоги, розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів протягом їх руху в процесі виконання цих вимог, а також діяльність, спрямовану на забезпечення керівничо-виконавчої функції органів оподаткування. Податкове адміністрування як категоріальна субстанція означає поєднання прийомів і методів, спрямованих на фіксацію параметрів, стану та накопичення відомостей про процеси руху, розподілу й перерозподілу фінансових ресурсів як наслідок взаємодії основних учасників процесів оподаткування: держави, платників податків та податкових органів. Удосконалення економічної моделі податкових відносин потребує подальшої розробки науково-практичних рекомендацій щодо шляхів податкового адміністрування.

Література: 1. Ярошенко Ф. О. Трансформація державної податкової служби України: Монографія. — Ірпінь: Національна академія ДПС України, 2004. — 368 с. 2. Закон України "Про систему оподаткування" від 25 червня 1991 року №1251-ХІІ // www.rada.gov.ua 3. Онищенко В. Податкове адміністрування // Економіка: проблеми теорії та практики. — Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. — С. 3 — 9. 4. Андрущенко В. Л. Фіскальне адміністрування як наука та мистецтво // Фінанси України. — 2003. — №6. — С. 27 — 35. 5. Мельник В. М. Проблеми теорії та практики адміністрування податків в Україні // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — №5. — С. 40 — 43. 6. Селіванов А. Адміністрування податків: нові проблеми в адміністративному та фінансовому праві України // Право України. — 2002. — №2. — С. 34 — 38. 7. Р. Мс. Danil. "Trade and Taxation" 26 Brooklyn Journal of International Law (2001) 1621. 8. Ластовецький А. Організаційно-правові засади адміністрування податків // Право України. — 2003. — №11. — С. 37 — 40.

Стаття надійшла до редакції
24.05.2007 р.

УДК 336.11: 001.76

Колодізев О. М.

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ ФОРМУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН

The tendencies of the development of the world economy during last year show that the sphere of money and financial market became one of the most dynamic. That's why due to the globalization of financial relations the problem of the mechanism of forming the financial innovations is very important and actual today.

Аналіз тенденцій розвитку світової економіки протягом останніх років свідчить про те, що сфера грошей і фінансових ринків стала однією з найбільш динамічних. Фінансові ринки змінюються швидкими темпами, майже щоденно з'являються нові фінансові інструменти та організаційні форми їх використання. Глобалізація фінансових відносин створює умови для можливого впливу ринкових подій однієї країни на розвиток фінансових ринків в інших країнах.

Основи дослідження фінансових ринків заклали такі відомі західні економісти, як Дж. Гоффман, Н. Калдор, Дж. М. Кейнс, А. Маршалл, Ф. Мишкін, Дж. Хікс, С. Хьюс.

Серед російських економістів, що займаються вивченням проблем розвитку фінансових ринків, можна назвати О. Кандінську, А. Фельдмана. В Україні дослідженням фінансових ринків в умовах розвитку інтеграційних процесів займаються І. Бланк, В. Вітлінський, О. Дзюблюк, С. Козьменко, Б. Луцв, В. Міщенко, О. Мозговий, С. Науменкова, Л. Примостка, М. Савлук та ін.

Узагальнення результатів дослідження провідних вчених щодо визначення сутності інновації [1 — 4] дозволяє надати певне розуміння цій категорії як такої, що характеризує певний об'єкт або продукт (кінцевий результат), якісно відмінний від попередніх аналогів, і який упроваджується у виробництво в результаті наукового дослідження, відкриття або новітнього практичного досвіду й дозволяє забезпечити вирішення існуючої проблеми або досягти результату більш ефективним способом.

Для розуміння механізму зародження передумов для виникнення фінансових інновацій важливим є усвідомлення їх залежності від наявних обсягів фінансових ресурсів як певної критичної маси. Очевидним залишається той факт, що із збільшенням обсягів ресурсів збільшується і різноманітність та складність фінансових інструментів. Так, у будь-яких умовах власники коштів, переважно люди з незначною кількістю накопичених коштів, в умовах початкового розвитку фінансових відносин мали у своєму розпорядженні не багато варіантів можливостей щодо здійснення операцій із вкладенням своїх заощаджень у конкретні проекти. Переважна кількість мешканців будь-якої країни мають суттєві обмеження щодо підвищення середнього розміру фінансових накопичень, які визначалися донедавна тільки рівнем заробітної плати.

У сучасних умовах ситуація з таким станом речей значно змінюється, насамперед, за рахунок додаткових можливостей, які формуються внаслідок виникнення та поширення альтернатив при виборі варіанта вкладення своїх особистих заощаджень. Для розуміння причин появи альтернатив, можливостей вибору та механізму поширення фінансових інновацій доцільно, на думку автора, з'ясувати, як, яким чином і внаслідок яких умов вони з'являються.

Головною передумовою зародження фінансової інновації була й залишається спроможність особистості (наявність та водночас можливість) до формування в неї нестандартного бачення при виборі одного з альтернативних варіантів фінансових вкладень. Зародження такої ситуації має місце в умовах, коли виникає можливість вибору вектора-орієнтира при

розгляді певної проблеми під іншим кутом зору. Щодо суб'єкта вибору, то в подібній ситуації можна говорити про наявність творчого підходу, спрямованого на отримання додаткового або вищого прибутку (доходу).

При цьому необхідно пам'ятати, що процес створення фінансових інновацій, як і будь-який інший, повинен урахувати результати здобутих досягнень минулого з метою усвідомлення накопиченого досвіду та в подальшому забезпечувати формування таких фінансових інструментів, які здатні забезпечити реалізацію конкурентних переваг господарюючих суб'єктів економіки.

Тільки на основі аналізу результатів діяльності фінансових інститутів, оцінки рівня ефективності їх функціонування в минулому можна з упевненістю зробити реальні прогнози щодо визначення обсягів додаткових надходжень (прибутків), які будуть сформовані внаслідок реалізації таких конкурентних переваг у майбутньому. Наприклад, саме процес придбання специфічних знань і розуміння їх сутності можна розглядати як основу для формування в подальшому прогресивної структури фінансової системи країни на основі використання сучасних ефективних методів управління, впровадження новітніх технічних засобів та інноваційних технологій.

Природа виникнення й еволюційних змін фінансових інновацій є динамічною, швидкозмінною, особливо на окремих етапах розвитку економіки. В той час саме практика функціонування фінансово-кредитних установ відчуває на собі тягар та суттєві незручності, які трансформовані у вигляді існуючих обмежень (регуляторного тиску), накладених урядом та Національним банком України. Наявність такої ситуації, коли нормативні вимоги до банківських установ є економічно необґрунтованими, недоцільними (щодо врахування специфіки моменту або містить у собі політичне підґрунтя), може суттєво знизити темпи розвитку чи зовсім призвести до фінансової кризи. Наслідком такої ситуації, однозначно, буде підірване "здоров'я" всієї економіки країни та втрата перспектив щодо формування конкурентоспроможної національної економіки у світовому масштабі [5].

Навпаки, коли процес формування економічної політики базується на прогресивному баченні розвитку фінансової системи, своєчасно враховує її наявні конкурентні переваги, тенденції та специфічні особливості етапу розвитку відповідно до світових інтеграційних процесів, можна досягти значних успіхів. Так, впровадження ефективного механізму адекватної зміни норм регулювання буде об'єктивно супроводжуватися виникненням фінансових інновацій. Їх поява і водночас розуміння можливостей отримання додаткових конкурентних переваг суб'єктами господарювання є запорукою перманентності еволюційного процесу, який забезпечить у майбутньому надходження додаткових ресурсів.

Відповідно до проблематики наявного дефіциту ресурсів національної економіки поява таких додаткових джерел надходжень частково може допомогти певним комерційним банкам задовольнити вимоги НБУ щодо підвищення рівня капіталізації в умовах обмеженості ресурсів з метою їх додаткового залучення. Послідовно така ситуація буде мати позитивний вплив і на формування прогресивної пропозиції грошей в економіці країни.

Вміння своєчасно та правильно передбачити можливість появи фінансових інновацій базується на постійному вивченні, дослідженні та аналізі розвитку фінансових ринків. Ефективна діяльність фінансово-кредитних організацій на світових фінансових ринках дозволяє здійснювати безпосередній вплив як на окремі бізнес-у частини країни, так і в цілому на економіку окремої країни, а також визначати та коригувати загальні тенденції розвитку світової економіки. Результати такого впливу переважно мають прояви у змінах ділової поведінки підприємств і фірм на ринку, відображаються на суттєвих коливаннях рівнів доходів населення.

Відповідно до класичних уявлень про характер виникнення інновації поділяються на *реактивні* (реакція на зміни в певних аспектах діяльності конкурентів) і *стратегічні* (формування вирішальних конкурентних переваг шляхом інвестицій вперехідного характеру) [6].

Стосовно виявлення предмета й сфери реалізації, то інновації можуть виступати як *продуктові* (нові продукти та послуги); *ринкові* (нові галузі використання існуючих продуктів); *інновацій-процеси* (технології, методи організації виробництва й управлінські процеси) [1].

На думку Ф. І. Шліга [7], доцільно розглянути фінансові інновації з точки зору спрямування об'єкта впровадження, що

дозволяє виділити в класифікаційній структурі *внутрішні* (спрямовані на безпосереднє використання в межах організації) та *зовнішні* інновації.

Формування загальної складової інноваційного розвитку фінансового ринку країни передбачає необхідність урахування взаємного впливу як зовнішнього, так і внутрішнього аспекту. Пропонується узагальнююча схема формування організаційних засад розвитку фінансового ринку України на основі впровадження зовнішніх і внутрішніх інновацій (рис. 1).

Одним із важливих факторів зовнішнього середовища, який впливає на формування фінансових інновацій, є структура фінансового ринку. Найбільш впливовими структурними складовими фінансових ринків були й залишаються ринки облігацій, акцій та валютний ринок. Саме вони стають визначальними у спрямуванні коштів у процесі їх перерозподілу між учасниками [8].

Визначальна роль ринку облігацій для аналізу загальних тенденцій і змін економічної активності залишається безперечною. Саме ринок облігацій у структурі міжнародного кредитного ринку є особливо впливовим та важливим для розуміння динаміки цих процесів. Необхідно зауважити, що обсяги операцій на фінансових ринках стрімко зростають. За прогнозами аналітиків, сукупний обсяг світових фінансових активів до 2010 р. може досягти 200 трлн. доларів США, що складає 265% порівняно до показника 1993 р. (53 трлн. доларів).

За своєю сутністю боргові зобов'язання, які обертаються на міжнародному кредитному ринку, підтверджують право кредитора на стягнення боргу з боржника і можуть приймати багатобразні конкретні форми. Відповідно до методології Світового банку боргові зобов'язання класифікуються за строком погашення (довгострокові та короткострокові). Кредити МВФ, хоча і не класифікуються за строком погашення (але вважаються при цьому короткостроковими), розділяються за типом позичальника (державні, гарантовані державою, приватні); за типом кредитору (офіційний борг: перед міжнародними організаціями і двосторонні зобов'язання; приватний борг: борг комерційним банкам, облігації та інший борг).

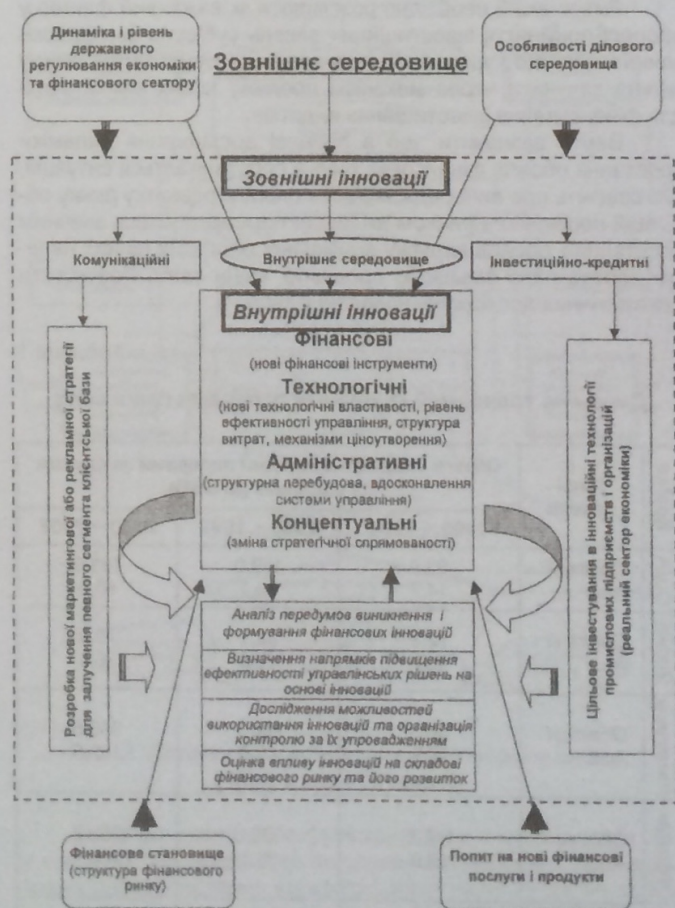

Рис. 1. Схема формування стратегічних засад розвитку фінансового ринку

У цілому боргові джерела міжнародного фінансування розподіляються на *ноти і комерційні папери* (notes and commercial papers, CP); *банківські займи* (bank loans); *облігації* (bonds).

Розвиток інтеграційних процесів і інтернаціоналізація міжнародних фінансових ринків суттєво змінює відносну роль окремих фінансових інструментів на світовому ринку боргових зобов'язань. Так, у 90-х роках ХХ ст. традиційні банківські займи продовжували займати лідируючі позиції в міжнародному фінансуванні поряд із значним зростанням питомої ваги єврокредитів при скороченні ролі фінансування на базі облігацій.

В умовах сьогоднішнього абсолютним лідером є США (46 трлн. доларів), що складає 38% від світового фінансового ринку. Згідно із статистикою близько 80% світового обсягу капіталу належить США, країнам ЄС, Великобританії та Японії.

Акції (equities, stocks, shares) є цінними паперами, які підтверджують право їх власників на певну частку в капіталі компанії і надають право голосу з подальшим отриманням частки прибутку у вигляді дивідендів. У структурі міжнародного ринку акцій можна виділити розвинуті ринки і ринки, що розвиваються. У більшості розвинутих країн внутрішні ринки акцій є домінуючими, порівняно із зовнішніми, де щорічно національні інвестори розміщують переважну більшість акцій. Необхідно зазначити, що даному процесу сприяє система національного регулювання кожної країни, яка формує сприятливі умови переважно для національних інвесторів.

До розвинутих ринків (mature market) належать ринки акцій США, Японії і країн ЄС, що мають високу питому вагу торгівлі, яка організована через біржі, і характеризуються високим рівнем ринкової капіталізації з ефективною системою організаційного та правового забезпечення.

Ринки акцій, що розвиваються (emerging market), відносяться переважно до країн з перехідною економікою і мають певні особливості. Такі ринки мають підвищений ризик, низький рівень ринкової капіталізації і механізм правового регулювання, що знаходиться на стадії формування.

Ринок акцій необхідно розглядати як важливий фактор у процесі прийняття інвестиційних рішень суб'єктів господарювання, тому що курси акцій впливають на суму коштів, котру можна залучити через механізм продажу нових емісій акцій для фінансування інвестиційних видатків.

Варто зазначити, що в процесі дослідження динаміки зростання обсягів фінансових ринків спостерігається ситуація, яка свідчить про випереджальний характер розвитку ринку облігацій порівняно з ринком акцій. Це підтверджується значним зростанням обсягів випуску державних боргових цінних паперів переважно більшістю провідних країн світу. Результати статистичних досліджень наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка трансакцій із цінними паперами країн світу

Країна	Цінні папери	Обсяги операцій з цінними паперами за роками (у відсотках до ВВП)		
		1990 - 1994	1995 - 1999	2000 - 2003
США	Облігації	93,9	139,0	188,0
	Акції	14,7	45,0	90,8
Японія	Облігації	72,9	63,7	70,2
	Акції	9,6	17,2	36,5
Німеччина	Облігації	86,5	208,7	350,5
	Акції	14,9	48,6	132,6
Франція	Облігації	108,6	233,5	293,9
	Акції	16,9	56,1	150,7
Канада	Облігації	104,5	216,6	149,5
	Акції	19,2	52,3	122,8

Найбільш повні статистичні дані про світовий валютний ринок акумулює й узагальнює Банк міжнародних розрахунків (БМР). Відповідно до традиційної класифікації валютний ринок складається з угод *спот* (spot transactions), а також валютних деривативів — *прямі форварди* (outright forward), *свопи* (swaps), *ф'ючерси* (futures) та *опціони* (options) [4].

Обсяги операцій на валютному ринку незрівнянно перевищують будь-які інші форми міжнародних економічних відносин, такі, як торгівля товарами, послугами, міжнародний рух капіталу, робочої сили або технології.

За даними статистики, у 1995 році щоденний оборот на валютному ринку досягав більше 2 трлн. доларів, де відповідно 41% усіх угод з валютою складали угоди спот, 53% — прямі форварди і свопи та приблизно тільки 6% — ф'ючерси та опціони (табл. 2).

Необхідно зазначити, що географічно валютний ринок є суттєво концентрованим. Так, у трьох містах світу (Лондон, Нью-Йорк, Токіо) здійснюється 55% операцій з валютою, де Лондон займає позицію лідера з обсягом операцій до 30% загального обсягу.

Структурно операції з валютою в межах окремих країн також суттєво відрізняються. Так, у середньому 11% від загальної кількості фінансових інститутів здійснюють близько 75% загального обсягу операцій з валютою. В Лондоні питома вага операцій 10 найбільших банків складає 44%, у Нью-Йорку — 47%, у Токіо — 51%.

Таблиця 2

Оборот світового валютного ринку (млрд. дол. на день) [10]

Структура угод	1989 р.		1992 р.		1995 р.	
	Млрд. доларів	%	Млрд. доларів	%	Млрд. доларів	%
Спот	350	56	400	45	520	41
Прямі форварди і свопи	240	39	420	48	670	53
Ф'ючерси та опціони	30	5	60	7	70	6
Разом	620	100	880	100	1 260	100

При цьому значною стає участь іноземних банків на валютних ринках окремих країн. Операції з валютними контрахтами складають у Лондоні 79%, у Токіо — 49%, а в Нью-Йорку — 46%.

Економічна доцільність використання деривативів банківськими установами України в умовах фінансової глобалізації зумовлена двома важливими факторами. Перш за все, похідні цінні папери є прибутковими інструментами інвестування; по-друге, вони надають можливість учасникам ринку обирати необхідний їм рівень захисту від фінансових ризиків. Але рівень застосування таких фінансових інструментів вітчизняними банківськими установами на ринку цінних паперів є вкрай низьким і недостатньо розвинутим порівняно з масштабами діяльності фінансових ринків економічно розвинутих країн світу.

Зазначимо, що емність ринку похідних фінансових інструментів за період 1986 - 2004 рр., за даними статистики, збільшилася майже у 76 разів — з 614 млрд. до 46,62 трлн. доларів — і близько 60% обсягу ринку похідних фінансових інструментів припадає на країни Північної Америки (табл. 3).

Таблиця 3

Структура похідних фінансових інструментів за видами та географічними зонами (млрд. дол. США) [11]

Похідні фінансові інструменти	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.
Номінальна вартість в обігу за видами:					
Процентні ф'ючерси	7 907,8	9 269,5	9 955,6	13 123,8	18 191,5
Процентні опціони	4 734,2	12 492,8	11 759,5	20 793,8	24 605,0
Валютні ф'ючерси	74,4	65,6	47,0	80,1	104,5
Валютні опціони	21,4	27,4	27,4	37,9	60,8
Ф'ючерси на фондові індекси	357,5	333,9	325,5	501,9	634,9
Опціони на фондові індекси	1 148,3	1 574,9	1 700,8	2 202,3	3 024,8
Номінальна вартість в обігу за географічними зонами:					
Північна Америка	8 167,9	16 203,2	13 693,8	19 504,0	27 612,3
Європа	4 197,4	6 141,3	8 800,4	15 406,1	16 307,9
Азія	1 606,2	1 308,5	1 192,4	16 13,2	2 452,4
Інші	286,2	111,1	129,1	216,5	248,9
Разом	14 257,7	23 764,1	23 815,7	36 739,8	46 621,5

Аналіз структури та загальної кількості існуючих фінансових інструментів, які в умовах сьогодення сприймаються як звичні, підтверджує, що були часи, коли вони не існували. Кількість фінансових інструментів, які стають доступними звичайним людям з будь-якими рівнями доходів для інвестування, значно збільшується. Про це свідчать і принципові зміни в структурі фінансової системи та значне розширення переліку нових фінансових продуктів і послуг.

Поява та пропозиція нової фінансової послуги на ринку є результатом формування специфічної особливості потреби в потенційних споживачів. Фінансові інститути, так само як і підприємства реального сектору економіки, при створенні товарного продукту розробляють відповідні послуги з метою задоволення як власних потреб, так і потреб своїх клієнтів. Необхідно зазначити, що процес появи фінансових інновацій стимулюється багатьма факторами та причинами, що призводить до виникнення інновацій одночасно і в інших галузях економіки [2; 3]. Так у чому ж полягає першооснова появи фінансової інновації? Що є тією першопричиною, яка підштовхує новатора її створювати?

Висновки економістів щодо результатів такого аналізу одностайно підтверджують наявність на початку такого зародження інновації "бажання індивідів та фірм максимізувати прибутки" [4]. Це підтверджує той факт, що "зміна економічного середовища стимулюватиме пошук високоприбуткових інновацій".

Досягнувши певного розвитку фінансової системи, окремі індивіди або фінансові інститути почали зіштовхуватися із суттєвими змінами економічного середовища на фінансових ринках. Подібна ситуація пояснювалася загальним зростанням темпів інфляції та рівнем процентних ставок, ускладненням їх прогнозування на короткострокову перспективу. Але водночас в економічно розвинутих країнах спостерігалася тенденція до швидкого розвитку засобів обчислювальної та комп'ютерної техніки. В процесі складання прогнозу фінансовими установами щодо отримання майбутнього прибутку було встановлено, що рівень їх забезпечення є незадовільним. Ті фінансові послуги, які вони пропонували споживачам, не користувалися очікуваним попитом. Значна кількість фінансових посередників у певний момент часу усвідомила той факт, що за допомогою існуючих традиційних фінансових інструментів не можна здійснювати мобілізацію коштів. Вони чітко розуміли — без вирішення цієї проблеми їх подальша діяльність стане неможливою.

Саме розуміння необхідності виживання в новому економічному середовищі спонукало індивідів та фінансові установи

до розробки й пропонування нових, високоприбуткових фінансових продуктів. У цьому аналізі ситуації можна знайти відповідь на ті питання, які були сформульовані вище. Тобто виникнення потреби та необхідність її задоволення в подальшому в умовах нового економічного середовища призводить до народження фінансової інновації.

Послідовність етапів життєвого циклу фінансових інновацій, формування спонукальних мотивів щодо їх появи на основі аналізу рівня задоволення потреб споживачів фінансових послуг можна надати у вигляді схеми, яка зображена на рис. 2.

Для розуміння й аналізу іншої ситуації, що складається в процесі функціонування інститутів-конкурентів на ринку фінансових послуг, яким тимчасово не загрожує нове економічне середовище, необхідно пояснити наступне.

Проаналізуємо ситуацію, при якій зміна економічного середовища тим чи іншим чином не буде суттєво впливати (або взагалі) на погіршення ситуації для певної групи (або окремих) фінансових установ-конкурентів. Тобто можна прогнозувати позитивну динаміку їх розвитку на найближчу перспективу вже з урахуванням цих конкретних змін. Але керівництво, знаючи і враховуючи той факт, що зовнішнє середовище змінилося, розпочинає пошук шляхів для власного збагачення за рахунок надання нових найприбутковіших фінансових послуг.

Розробка й упровадження такого виду послуг безпосередньо може призвести до отримання надприбутків та взагалі буде сприяти подальшому розвитку й трансформації вже існуючих фінансових інновацій. Схематично даний процес можна навести у вигляді схеми, що наведена на рис. 3.

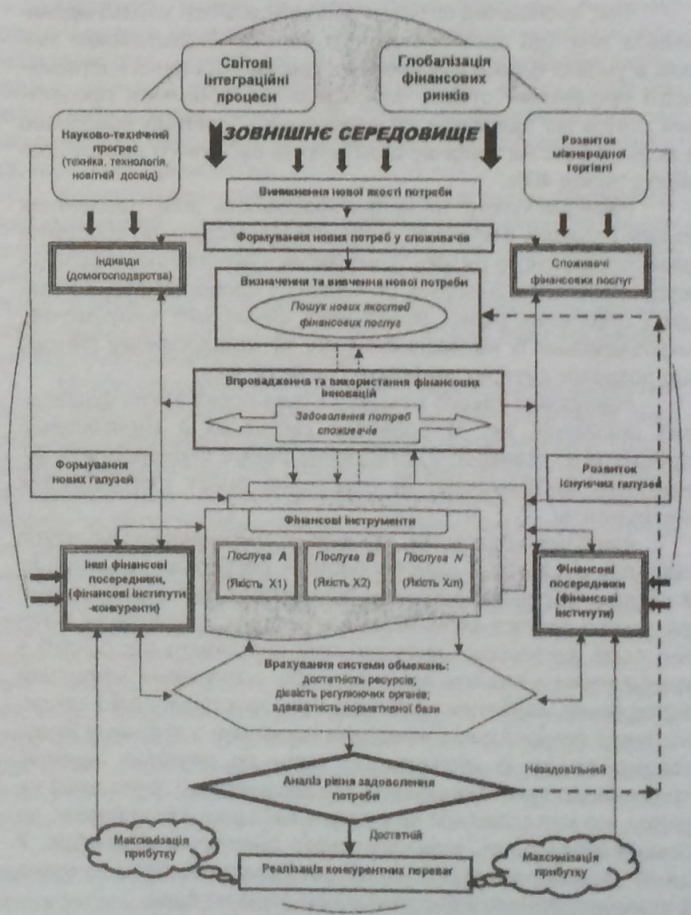

Рис. 2. Логіко-послідовна схема життєвого циклу фінансової інновації

Зміна ринкових умов функціонування економік країн світу постійно призводила до виникнення фінансових інновацій. Можна доволі системно конкретизувати певні історичні періоди, які відзначалися появою нових фінансових інструментів, вдосконаленням методології їх використання, подальшою трансформацією та появою нових фінансових інновацій.

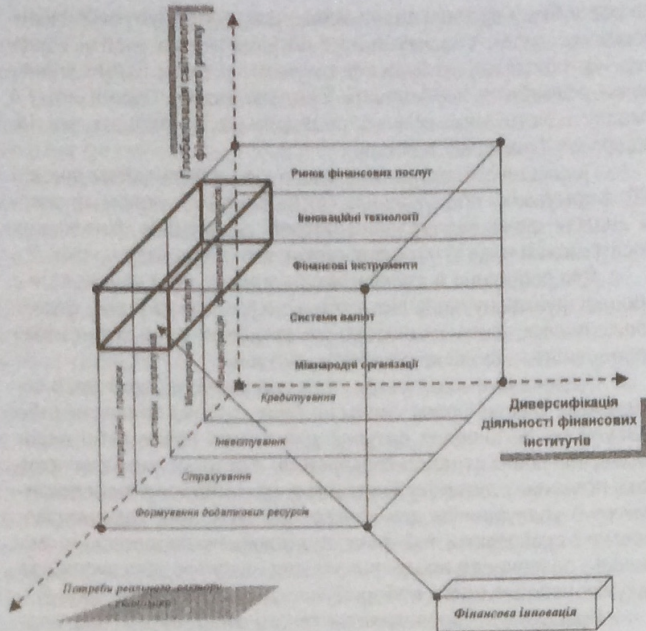

Рис. 3. Схема позиціонування фінансової інновації в системі розвитку фінансового ринку

Так, економічна ситуація наприкінці XX ст. у США відзначалася тим, що протягом даного періоду надзвичайною зміною в умовах функціонування було значне зростання нестабільності процентних ставок. Максимум нестабільності процентних ставок міг призвести до значних втрат капіталу приблизно в розмірі 50% на трирічну облигацію та від'ємного доходу розміром понад 40%.

Невизначеність та непрогнозованість змін процентних ставок і доходів у подібних ситуаціях призводить до зростання рівня процентного ризику. Тому зміни в економічному середовищі країни в подальшому стимулюють процес пошуку інновацій і створення нових ефективних фінансових інструментів, впровадження їх на національному та міжнародному ринках, що дозволяє суттєво зменшити рівень ризику.

Наслідком такого процесу стала поява таких фінансових інновацій, як: 1) розвиток заставних з коригованою процентною ставкою; 2) створення ринків ф'ючерсів для фінансових інструментів; 3) створення ринку для боргових інструментів.

Необхідно пам'ятати, що діяльність фінансових інститутів підпадає під існуючу жорстку систему регулювання, контролю й нагляду порівняно з іншими інститутами та підприємствами реального сектору економіки. Тому процес формування й появи саме фінансових інновацій слід розглядати (на основі) з урахуванням накопичених знань про спонукальні механізми зародження майбутніх інновацій. Так, зростання ролі і важливості інституціональних інвесторів порівняно з дрібними інвесторами, разом із збільшенням уваги до ринкових індексів, призвели до зростання попиту на більш ліквідні групи акцій на ринку, що котирувалися на ринку в 1982 році. Це призвело до розширення досить успішних ринків фінансових ф'ючерсів. У даній ситуації, що мала місце, фінансовою інновацією стала ф'ючерсна торгівля індексами курсів акцій на біржі.

Поява сучасних інформаційних технологій і розвиток комп'ютерної техніки може стимулювати фінансові інновації внаслідок потенційного зниження витрат у процесі надання нових послуг з використанням новітніх фінансових інструментів. Такий підхід робить фінансові продукти привабливішими для споживачів і в майбутньому дає змогу пропонувати їх на фінансовому ринку на більш вигідних умовах. Значне зменшення витрат на обробку фінансових операцій унаслідок впровадження засобів комп'ютерної техніки призвело до появи і поширення нових фінансових та банківських продуктів. Вони

стали доступними для широкої маси споживачів, що само по собі стало фінансовою інновацією. Прикладом цього можна вважати появу банківських кредитних карток, використання механізму сек'юритизації фінансових активів та інтернаціоналізацію фінансових ринків.

Зміна норм і правил оподаткування фінансових послуг також стимулювала появу нових фінансових інструментів. Це також стимулювало появу нових фінансових інструментів. Це також стимулювало появу нових фінансових інструментів. Це також стимулювало появу нових фінансових інструментів. Це також стимулювало появу нових фінансових інструментів.

Народження фінансової інновації може статися як з прагнення керівників фінансових установ до зменшення рівня ризику і використання нових технічних засобів для одержання прибутків, так і шляхом створення стимулів для суб'єктів господарювання обходити регулятивні приписи, які обмежують можливість отримання прибутків. Так, Едвард Кейн описує процес ухилення від регулятивних приписів як "пошук лазівок" [9]. Аналіз економічної природи підтверджує можливість отримання прибутку з результатами пошуку певного методу ухилення від виконання регулятивних обмежень.

На думку автора, недостатнє врахування рівня обтяжливості регулятивних обмежень у країні обов'язково призведе до зменшення темпів розвитку як фінансового (банківського) сектору, так і економіки даної країни взагалі. Фінансисти розглядають такі два види регулятивних обмежень, як найбільш імовірні, що можуть призвести до активізації пошуку фінансових інновацій, а саме: *резервні вимоги*, які передбачають тримати значну частку своїх депозитів як обов'язкові резерви; *обмеження на встановлення рівня процентних ставок*, які можна сплачувати банкам закладами з урахуванням облікової ставки центрального банку.

Пошук фінансових інструментів, за якими виплачувалися б вищі процентні ставки, спрямований на мінімізацію втрати суми коштів у процесі прибуткового ухилення від обмежень на ставки за депозитами. Це призвело врешті-решт до появи нових поточних чекових рахунків. Так, назвавши чек обіговим наказом про вилучення (NOW — negotiable order of withdrawal), певну кількість рахунків можна було б не вважати узаконеними чековими рахунками, що робило *low-рахунки* такими, які не підпадали під регулятивні обмеження. Такі *low-рахунки* давали змогу ощадно-позичковим асоціаціям і взаємним ощадним банкам у США заробляти вищі прибутки за рахунок надання більшої привабливості коштам у вигляді позик.

Необхідно зазначити, що створення фінансових інновацій у сучасних умовах швидкісного розвитку та зміни економічних умов зовнішнього середовища стає можливим лише за умови ефективного поєднання новаторської ідеї щодо реалізації фінансових стимулів із застосуванням високотехнологічних факторів у вигляді сучасних інноваційних інформаційних технологій і сучасної комп'ютерної техніки.

Динамічність і швидкий темп виникнення й змін фінансових інновацій свідчить про те, що багато регулятивних обмежень, накладених урядом країни на банківську систему, потребують негайного переосмислення. Необхідні комплексні заходи щодо оздоровлення всієї фінансової системи. Як свідчить міжнародна практика, інтеграційні процеси, що відбувалися у фінансово-банківській сфері, обумовили певні зміни в діяльності регуляторних органів, конкретизували основні напрями діяльності, такі, як: забезпечення довіри до фінансового ринку на основі контролю діяльності його учасників; захист прав інвесторів; забезпечення відкритості ринку для громадськості; попередження можливих фінансових злочинів. Суттєве зростання впливу на діяльність фінансово-банківських установ наприкінці 1990-х років у таких країнах, як Великобританія, Угорщина, скандинавські країни та Корея, супроводжува-

лося посиленням контролю з їх боку за посередниками на ринку фінансових послуг, упровадженням заходів контролю за відмиванням грошей.

Дослідження сутності фінансових інновацій, вивчення механізму та основних спонукальних мотивів їх зародження свідчать про набуття учасниками фінансових відносин навичок і розуміння того, як і коли можливо реалізувати ці знання в процесі їх функціонування, забезпечувати ефективно прогнозування розвитку фінансової системи за рахунок її адаптації до змін зовнішнього середовища на основі використання досягнень науково-технічного прогресу.

Аналіз мотивів виникнення й вивчення економічної сутності фінансових інновацій дозволяє фахівцям оволодіти розумінням того, як вміння застосовувати творчий підхід під час використання фінансових інструментів у конкретних економічних умовах може привести до отримання вищого рівня прибутків. Враховуючи досвід минулого, як позитивний, так і негативний, керівники фінансових інститутів мають реальні можливості для вибору й прийняття правильного, найбільш доцільного рішення при вирішенні конкретної ситуації та застосування творчого підходу для реалізації своїх прагнень.

Інтеграція фінансової системи України у світовий фінансовий простір обумовлює необхідність урахування наслідків впливу міжнародного фінансового впливу на вітчизняну фінансову систему, дослідження й адаптацію міжнародного досвіду з метою формування оптимальної структури фінансових установ, наявності відповідного інформаційного забезпечення для ефективного функціонування всіх сегментів фінансового ринку. Реалізація такого підходу при вирішенні економічних проблем розвитку країни загалом дозволить забезпечити та сформувати реальну теоретичну й методологічну основу для розуміння того, як і яким чином фінансова система України може змінитися в найближчому майбутньому.

Література: 1. Викулов В. С. Инновационная деятельность кредитных организаций // Менеджмент в России и за рубежом. – М.: "Экзамен", 2002. – 256 с. 2. Колодізєв О. М. Дослідження фінансових інновацій та їх певних особливостей на окремих етапах розвитку інтеграційних процесів // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Тези доповідей "Інтеграційні процеси та розвиток фінансової системи України". 29 – 30 листопада 2006 року. – Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2006. – С. 144 – 148. 3. Колодізєв О. М. Теоретичне узагальнення вивчення сутності інновацій та їх класифікація // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Тези доповідей. "Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення", 6 – 8 жовтня 2005 р., м. Ялта. Т.1. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – С. 281 – 286. 4. Мишкін, Фредерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Пер. з англ. С. Панчишин, А. Стасилин, Г. Стеблій. – К.: Основи, 1999. – 964 с. 5. Васильченко З. М. Комерційні банки: реструктуризація та реорганізація: Монографія. – К.: Кондор, 2004. – 528 с. 6. Хоминич И. П. Финансовая стратегия компаний: Научное издание. – М.: Изд. Рос. экон. акад., 1998. – 156 с. 7. Шпиг Ф. І. Банківська конкуренція під впливом іноземного капіталу: Монографія. – Суми: Ділові перспективи, 2006. – 288 с. 8. Кирсєв А. П. Международная экономика. В 2-х ч. – Ч. II. Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование. Учебное пособие для вузов. – М.: Междунар. отношения, 1999. – 488 с. 9. Bank for International Settlements National Balance of payments data // Preserving Financial Stability. – IMF. – 2005. – 19 p. 10. Central Bank Survey of Foreign Exchange and Derivatives Market Activity. – Basle: BIS, 1996. – 26 p. 11. Schinasi G. J. Preserving Financial Stability. – IMF. – 2005. – 21 p. 12. International Banking and Financial Market Developments. – Basle: BIS, 1997. – 21 p. 13. Edward J. Kane, "Accelerating Inflation, Technological Innovation and the Decreasing Effectiveness of Bank Regulation", Journal of Finance, vol. 36 (May 1981), pp. 355 – 367.

Стаття надійшла до редакції
30.05.2007 р.

УДК 371.134;159.928

Горошко Л. П.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ МОТИВАЦІЙНОЇ ПОВЕДІНКИ БЕЗРОБІТНОЇ МОЛОДОЇ ОСОБИСТОСТІ

In this article we consider the motivative behaviour of the unemployed youth in modern condition of the Ukraine development. To study it deeply, we divide young people into several groups according to their age (15 – 19 years; 20 – 24 years; 25 – 28 years) and note changes that occur in the behaviour and mentality of an unemployed young personality of each group.

Ситуація, пов'язана з початком трудової діяльності, у сучасній молоді в Україні дуже неоднозначна: з одного боку, збільшились можливості професійного вибору, успішного пошуку ніким не нав'язаного місця роботи на підприємствах різних форм власності, кар'єрного просування; з іншого — постала необхідність вирішувати багато таких проблем, яких не знали однолітки сучасних молодих людей більше десяти років тому.

Молодь становить певну спільноту з визначеними особливостями: віковими, соціально-психологічними, фізіологічними; із специфічними інтересами й потребами.

Проблеми молоді на ринку праці зумовлені певними особливостями соціального стану та трудової поведінки: відносно високим освітнім рівнем, наявністю професії або кваліфікації, низькою адаптованістю та високою вразливістю до змін в економічному середовищі. Значно підвищені вимоги самого процесу працевлаштування — престижу, заробітку, змісту, характеру і умов праці.

Значну частину безробітної молоді складає контингент молодих людей — випускників професійно-технічних та вищих навчальних закладів, які отримали професію (спеціальність) і вперше виходять на ринок праці. На думку спеціалістів НДІ праці та зайнятості населення, тенденція до зростання чисельності виходу на ринок праці освіченої молоді буде поглиблюватися і у найближчій перспективі.

Метою дослідження є соціально-психологічний аналіз окремих аспектів мотиваційної поведінки безробітної молоді. Відповідно до визначеної мети в роботі були поставлені й послідовно розв'язувались такі завдання: проаналізувати в соціально-психологічному аспекті мотиваційну поведінку безробітної молоді; зробити загальну оцінку поведінки безробітної молоді за віковими групами; проаналізувати вікові та освітні особливості мотиваційної поведінки безробітної молоді особистості.

Демографічну структуру ринку праці України складають більше третини молоді люди, а саме: безробітна молодь таких груп, як випускники загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів; звільнені у зв'язку зі змінами в організації виробництва; військовослужбовці, звільнені зі строкової служби у Збройних силах; жінки, що перебували у відпустці у зв'язку з доглядом за дітьми; інші категорії (звільнені у зв'язку з плінністю кадрів, школярі 9 – 10 класів, молодь, не зайнята більше року та ін.).

До вікової групи безробітної молоді від 15 до 19 років належать випускники шкіл, профтехучилищ та ін. Більшість цих молодих людей бажать працювати з різних причин. Говорити про те, що сьогодні створена широка база для працевлаштування молоді, яка не досягла 18 років, не можна. Влада вирішує дану проблему через реалізацію програми квотування робочих місць для неповнолітніх і інвалідів. Однак сьогодні підліткам дуже часто пропонують лише некваліфіковану роботу — кур'єра, озеленювача тощо.

Довідка про авторів

Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Іванченко А. С. – аспірант ХНЕУ

Зима О. Г. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ

Стрижак О. О. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ

Малахова Н. Б. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ

Камінська Т. М. – докт. екон. наук, професор
Харківського державного медичного університету

Палагута О. А. – студент ХНЕУ

Івашура А. А. – канд. сільгосп. наук, доцент ХНЕУ

Медведєв І. А. – канд. екон. наук, доцент
Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Чайченко Н. Н. – докт. пед. наук, професор
Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Єрмоленко О. А. – викладач ХНЕУ

Пасічник В. І. – канд. психол. наук Харківського
університету Повітряних Сил ім. І. М. Кожедуба

Пасічник О. В. – студент ХНЕУ

Агаджанова Р. М. – викладач ХНЕУ

Межейнікова В. Ф. – доцент Національного університету ДПА

Межейнікова Л. С. – канд. пед. наук, асистент
Національного транспортного університету

Колодізєв О. М. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ

Горошко Л. П. – здобувач Переяслав-Хмельницького ДПУ ім. Григорія Сковороди,
науковий співробітник Науково-дослідного інституту праці
і зайнятості населення Мінпраці України і НАН України

Хлобистов Є. В. – докт. екон. наук, старший науковий співробітник
Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України

Жарова Л. В. – канд. екон. наук, старший науковий співробітник
Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України

Ващенко І. В. – докт. психол. наук, професор
Харківського національного університету внутрішніх справ

Харцій О. М. – здобувач Харківського національного
педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди,
старший викладач Харківського інституту
економіки ринкових відносин та менеджменту

Котляров Л. Д. – канд. екон. наук, доцент
Міжнародного слов'янського університету

Федорова Ж. О. – аспірант ХНЕУ

Мінухін С. В. – канд. техн. наук, доцент ХНЕУ

Волик І. М. – канд. екон. наук, доцент
Науково-дослідного центру індустріальних проблем
розвитку НАН України